

Valla ja linna valimiskomisjoni toimingud: korduma kippuvad küsimused

Sisukord:

1. Volikogu liikme volituste lõppemine
2. Volikogu liikme volituste peatumine
3. Asendusliikme määramine
4. Volikogu liikme volituste taastumine
5. Valla ja linna valimiskomisjoni töökord
6. Valla ja linna valimiskomisjoni staatus haldusterritoriaalse korralduse muutmise käigus toimuvatel valimistel

1. VOLIKOGU LIIKME VOLITUSTE LÕPPEMINE

1.1. Isik, kes on samaaegselt kohaliku omavalitsuse üksuse ametnik või ametiasutuse töötaja ning ametist lahkuva valla- või linnavalitsuse liige, võib esialgu volikogu töös osaleda

Juhul kui ametnik või valla või linna ametiasutuses töölepingu alusel töötav isik on ühtlasi ka ametist lahkuva valla- või linnavalitsuse liige, kehtib tema suhtes erandina KOKS § 19 lõike 2 punkt 1 ja § 19 lõike 3 ning tal on õigus volikogu töös osaleda kuni volikogu poolt uue valitsuse kinnitamiseni. Riigikohus on oma otsuses nr 3-4-1-18-02 (p 16) samuti leidnud üheselt, et: „[i]sikut, kes on samaaegselt nii linnaametnik kui ka linnavalitsuse liige, tuleb KOKS § 18 lg 1 p 6 kohaldamisel käsitada üksnes kui linnavalitsuse liiget”.

Juhul kui isikust uue valla- või linnavalitsuse liiget ei saa, tuleb pärast uue valitsuse kinnitamist tal otsustada KOKS § 18 lg 1 p 6 tulenevalt, kas jääda volikogu liikmeks või jääda kohaliku omavalitsuse üksuse ametnikuks või ametiasutuse töötajaks.

1.2. Volikogu liikme volituste ennetähtaegne lõppemine on lõplik ja ei sõltu valimiskomisjoni otsusest

Volikogu liikme volituste lõppevad KOKS § 18 lõikes 1 sätestatud asjaolude saabumisel ning valimiskomisjon peab määrama asendusliikme. Ka juhul kui enne asendusliikme määramise otsuse tegemist volituste lõppemise asjaolu ära langes, ei taasta see tema volitusi ja asendusliige tuleb ikkagi määrata.

Näide: Volikogu liige nimetati vallaametnikuks. Valimiskomisjon peab tema asemele määrama asendusliikme, kuid enne kui valimiskomisjoni esimees jõudis koosoleku kokku kutsuda, vabastati ametnik teenistusest. Sellest hoolimata tuleb volikogu liikme volitused lugeda lõppenuks, kutsuda kokku valimiskomisjoni koosolek ning tema asemele määrata asendusliige.

Vt selle kohta Riigikohtu lahendit <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-17-10> (p 18; 26-27).

Samamoodi, kui isik läheb elama teise valda/linna, lõpevad tema volitused uue elukoha aadressi andmete kandmisel rahvastikuregistrisse ning tema asemele määratakse asendusliige. Uue elukohateate esitamine endise elukoha valla/linna aadressiga ei taasta tema volitusi. Vt ka Riigikohtu otsust asjas nr 3-4-1-47-14: volikogu liige peatas oma volikogu liikme volitused ning peatumise ajal ei

olnud tema registrijärgne elukoht ajutiselt selles omavalitsusüksuses. Riigikohus leidis, et ka sel juhul tuleb tema volitused lugeda lõppenuks, hoolimata sellest, et volituste taastamise ajaks oli tema elukoht jälle selles omavalitsusüksuses.

Kui isik faktiliselt elab teises vallas või linnas, kuid see pole tema registrijärgne elukoht, siis pole KOKS § 18 lõige 1 punkt 3 rakendatav, sest isikul võib olla mitu elukohta.

1.3. Valimiste vahelisel ajal valitud volikogu liikmete volitused lõpevad pärast korralisi valimisi

KOVVS § 68 lõike 4 kohaselt lõpevad valimiste vahelisel perioodil valitud volikogu liikmete volitused samaaegselt KOVVS §-s 2 ettenähtud ajal (korralistel valimistel) volitud liikmete volitustega. See hõlmab nii täiendavaid valimisi (KOVVS § 3) kui kohaliku omavalitsuse üksuse ühinemisel toimunud valimisi (KOVVS § 4).

1.4. Volikogu tegutsemisvõimetus

Riigikohus on leidnud 12.03.2013 lahendis nr 3-4-1-6-13, et volikogu liikme volitused lõpevad enne tähtaega automaatselt KOKS § 18 lõikes 1 nimetatud juriidiliste faktide esinemisel (mille hulka kuulub ka volikogu tegutsemisvõimetuks osutumine).

Seetõttu osutub volikogu KOKS § 52 lõikes 1 sätestatud tähtaegade ületamisel tegutsemisvõimetuks ning valimiskomisjon määrab tegutsemisvõimetuks muutunud volikogu liikmete asemele asendusliikmed KOKS §-s 20 sätestatud korras.

Valla või linna valimiskomisjon peab sellises olukorras toimima järgmiselt.

1. Valimiskomisjon peab vastu võtma otsuse volikogu asendusliikmete määramise kohta vastavalt KOKS §-s 20 sätestatud korrale. Asendusliikmed määratakse kõigile tegutsemisvõimetuks osutumise hetkel volikogu liikme volitusi omanud isikutele. Asendusliikme määramisel tuleb veenduda, et ta vastab KOKS-is ja KOVVS-is ettenähtud volikogu liikmetele esitatud nõuetele ning tema määramiseks peab olema isiku nõusolek. Nende liikmete volitusi, kelle volitused olid volikogu tegutsemisvõimetuks muutumise hetkel KOKS § 19 alusel peatunud, ei loeta lõppenuks ning nendele asendusliikmeid ei määrata.
2. Vastavalt KOKS § 20 lõikele 4 tuleb valimiskomisjonil teha asendusliikmete määramise otsus viie tööpäeva jooksul pärast vastava otsuse aluseks oleva dokumendi kättesaamist. Uute volikogu liikmete volitused algavad otsuse jõustumisest, st volikogu liige ei omanda volitusi tagasiulatuvalt.
3. Tulenevalt KOKS § 52 lõikest 2 tuleb valimiskomisjoni esimehel kutsuda kokku volikogu istung KOKS §-s 43 sätestatud korras. KOKS § 43 lg 2¹ sätestab, et esimene istung tuleb valla valimiskomisjoni esimehel kokku kutsuda hiljemalt seitsmendal päeval pärast asendusliikmete määramist.
4. Istungi päevakorras on vastavalt KOKS § 44 lõikele 3 volikogu esimehe ning aseesimehe või aseesimeeste valimine. Muid küsimusi istungi päevakorda ei panda. Vastavalt KOKS § 43 lõikele 1 ei ole KOKS § 43 lõikes 3 sätestatud istungi kutsele ja kutse teatavakstegemisele esitatud nõudeid antud juhul vaja järgida.
5. Volikogu istungit juhatab valimiskomisjoni esimees kuni volikogu esimehe valimiseni (KOKS § 52 lg 2). Pärast volikogu esimehe valimist asub istungit juhatama volikogu esimees.
6. Volikogu esimehe valimised korraldab vastavalt KOKS § 44 lõikele 3 valimiskomisjon. Esimehe valimine otsustatakse salajasel hääletamisel (KOKS § 45 lg 3). KOKS § 45 lõike 5 kohaselt on volikogu esimeheks valituks osutumiseks vajalik volikogu koosseisu häälteenus. Valimistulemused tehakse kindlaks valimiskomisjoni otsusega. Volikogu aseesimehe valimist valimiskomisjon ei korralda.

1.5. Kohaliku omavalitsuse üksuse ametniku valimine volikogu liikmeks

1. aprillil 2013. a jõustunud ATS § 89 lõige 5 sätestab, et kui ametnik tuleks teenistusest vabastada kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu liikmeks valimise korral, on tema teenistussuhte viimane päev valla või linna valimiskomisjoni kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu töös osalemise soovist teavitamise päev.

Vastavalt täiendati ka KOVVS-i ning kehtestati teavitamise kord. KOVVS § 68 lõige 3¹ sätestab, et valituks osutunud kandidaat, kes valimistulemuste väljakuulutamise ajal on volikogu liikme ametiga ühitamatus ametis, peab kolme tööpäeva jooksul valimistulemuste väljakuulutamise päevast arvates teavitama valla või linna valimiskomisjoni, kas ta soovib osaleda kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu töös või jätkata oma senises ametis ja mandaadist loobuda. Vt ka KKK p 1.1 tulenevaid erisusi.

See KOVVS-i säte käib ka KOKS § 18 lõike 1 punktis 5 loetletud ühitamatute ametite kohta.

1.5.1. Volikogu liikme volitused lõpevad töötamisega sama valla või linna ametiasutuses töölepingu alusel.

KOKS § 18 lõike 6 kohaselt lõpevad volikogu liikme volitused töötamisega sama valla või linna ametiasutuses töölepingu alusel.

Kohaliku omavalitsuse üksuse ametiasutuseks on ATS § 6 lõike 3 järgi:

- 1) valla- ja linnavolikogu kantselei;
- 2) valla- ja linnakantselei;
- 3) valla- ja linnavalitsus asutusena koos struktuuriüksustega;
- 4) osavalla- ja linnaosavalitsus asutusena;
- 5) valla- ja linnavalitsuse amet.

Valimiskomisjonil tuleb KOKS § 20 lõike 1 alusel volikogu asendusliikme määramisel hinnata, kas volikogu liikme volitused on enne tähtaega lõppenud töötamise tõttu sama valla või linna ametiasutuses töölepingu alusel. Teenuste osutamise leping (käsundusleping, töövõtuleping) ei ole tööleping ja ei too kaasa volituste ennetähtaegset lõppemist. Vajaduse korral tuleb valimiskomisjonil tõlgendada volikogu liikmega sõlmitud lepingut (vt <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-15-14> p 33, 35).

Seega on valimiskomisjonil pädevus hinnata, kas leping on sisuliselt tööleping või mitte, arvestades sealhulgas ka KOKS § 18 lõike 1 punkti 6 eesmärki (omavalitsuse funktsioonide ja vastutuse lahususe tagamine, huvide konflikti välistamine, vt täpsemalt <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-53-14> p 30-35).

1.5.2. Kuidas toimida, kui asendusliige on määratud volikogu liikmeks, kuid tema teenistussuhe valla või linna ametnikuna ei ole lõppenud

Riigikohus (<http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-21-14>) on leidnud, et ATS § 89 lõiget 5 tuleb kohaldada ka juhul, kui asendusliikmete nimekirjas olev kohaliku omavalitsuse ametnik soovib osaleda volikogu töös. Sellise tõlgenduse tagajärjel võib ajutiselt tekkida olukord, kus isik kuulub nii kohaliku omavalitsuse volikokku kui on ka nimetatud valla või linna kohaliku omavalitsuse ametnikuks, kuid selline kõrvalekaldumine KOKS § 18 lõike 1 punkti 6 eesmärgiks olevast funktsioonide lahususe põhimõttest on põhjendatud. (p 39).

1.6. Volikogu liikme volituste lõppemist ei saa vältida volituste eelneva peatamisega isikliku avalduse alusel

KOKS § 19 lg 2 p 3 räägib volikogu liikme volituste peatamisest isikliku avalduse alusel. Isiku suhtes, kelle volitused lõpevad, ei saa seda rakendada. Volikogu liikme volituste eelnev peatamine isikliku avalduse alusel KOKS § 19 lõike 2 punktis 3 sätestatud korras ei välista KOKS § 18 lõike 1 punkti 6 rakendamist. Vastasel korral oleks võimalik KOKS § 18 lõike 1 punktis 6 sätestatud volituste ennetähtaegset lõppemist alati vältida volikogu liikme volituste eelneva peatamisega isikliku avalduse alusel, mis ei oleks kooskõlas kohaliku omavalitsuse ametniku ja volikogu liikme volituste ühitamatuse põhimõttega. (vt <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-52-14> p 25).

Vt ka p 1.4 – kui peatunud volitustega liikme suhtes tekib volituste lõppemise alus, siis loetakse tema volitused lõppenuks ka juhul kui alus on volituste taastamise ajaks ära langenud (3-4-1-47-14).

Näide: maavanemaks nimetatud volikogu liikme volitused lõppevad KOKS § 18 lõike 1 punkti 5 alusel. Ta ei saa pärast seda oma volitusi peatada. Kui aga tema volikogu liikme volitused on peatunud ajal, kui ta nimetati maavanemaks, tema volitused igal juhul lõppevad.

1.7. Volikogu liikme volituste lõppemine tahtliku kuriteo eest süüdimõistva kohtuotsuse jõustumisega

Praegu puudub usaldusväärne mehhanism, kuidas valla või linna valimiskomisjon saab teada volikogu liikme kohta tehtud süüdimõistvast kohtuotsusest.

KOKS-i on küll täiendatud selliselt, et süüdimõistva kohtuotsuse jõustumisel peab selle informatsiooni valla- või linnasekretärile esitama volikogu liige ise (KOKS § 18 lg 2), kuid praktikas see ei toimi, kuna reeglina volikogu liikmel endal puudub huvi teavitamise vastu.

See ei tähenda aga seda, et valla või linna valimiskomisjon peaks volikogu liikme asendamisega ootama kuni isik on esitanud vastava kohtotsuse – on ju sellise volikogu liikme volitused KOKS § 18 lg 1 p 8 alusel juba lõppenud ja tema asemele tuleb nii kiiresti kui võimalik määrata asendusliige. Seetõttu peab süüdimõistmisest teada saamisel (mis tihti toimub ajakirjanduse või mõne teise volikogu liikme vahendusel) valla või linna valimiskomisjon omal initsiatiivil asjaolud välja selgitama ja vastu võtma otsuse asendusliikme määramise kohta.

2. VOLIKOGU LIIKME VOLITUSTE PEATUMINE

2.1. Abilinnapead või -vallavanemat ei saa vaikumisi võrdsustada valla- või linnaametnikuga

KOKS § 19 lõike 2 punkti 1 kohaselt peatuvad volikogu liikme volitused, kui volikogu liige on samas vallas või linnas valitud vallavanemaks või linnapeaks, kinnitatud valla- või linnavalitsuse liikmeks või nimetatud ametisse palgaliseks valitsuse liikmeks. Abilinnapea või -vallavanema staatust KOKS aga otseselt ei käsitle, v.a üldised omavalitsusteenistust puudutavad sätted.

Kui isik on abivallavanem või -linnapea, tuleb hinnata sisuliselt, kas ta on valla- või linnavalitsuse liige. See tähendab: kas abivallavanema on ametisse kinnitanud volikogu; kas töötasu on määratud volikogu otsusega; kas valla/linna põhimääruse järgi on tegemist valitsuse liikmega.

Vt selle kohta ka Riigikohtu lahendit <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-5-12>.

Kui neile küsimustele saab vastata jaatavalt, on abilinnapea või -vallavanema näol tegemist valitsuse liikmega. Sel juhul tuleb rakendada KOKS § 19 lg 2 ning ka juhul kui isik on samaaegselt valla- või linnaametnik, tema volikogu liikme volitused mitte ei lõpe, vaid need tuleb peatada.

2.1.1. Isikliku avalduse alusel saab volikogu liikme volitused peatada mitte vähem kui kolmeks kuuks

Isikliku avalduse alusel saab volitused peatada minimaalselt kolmeks kuuks. Riigikohus on leidnud, et pärast volikogu liikme volituste peatamist ei saa tema avalduse alusel volitusi volikogus taastada enne, kui on möödunud volituste peatamise avalduses märgitud tähtaeg (<http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-8-03> p 18). Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 19 lg 2 p 3 ja selle seaduse teised sätted ei näe ette, et volikogu liige võib pärast tema avalduse alusel volikogu liikme volituste peatamist muuta oma avalduses märgitud volituste peatamise tähtaega (samas, p 16).

Volituste peatumise aega hakatakse lugema valimiskomisjoni otsuse jõustumisest. Seega kui avalduses märgitud tähtaeg jõuab kätte enne kolme kuu möödumist alates otsuse tegemisest, tuleb otsuses volituste peatumise lõpptähtaeg määrata selliselt, et kolme kuu nõue oleks täidetud. Vt selle kohta ka <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-18-03>

Segaduste vältimiseks, kui isik esitab volikogu liikme volituste peatamise avalduse KOKS § 19 lg 2 p 3 alusel, tuleks avalduses kindlasti kuupäevaliselt näidata volituste peatumise lõpptähtaja. See tähtaeg tuleb kuupäevaliselt märkida ka valimiskomisjoni otsuses, mitte kasutada formuleeringut „kolmeks kuuks“ vms. Kui tähtaeg avalduses on määratud selliselt, et avalduse esitamise päeva seisuga on kolme kuu nõue täidetud, kuid valimiskomisjoni otsuse jõustumise seisuga jääb soovitud peatumise aeg alla kolme kuu, tuleb avaldajaga ühendust võtta ja peatumise lõpptähtaega täpsustada.

Vältida tuleks volituste peatamist kuni volikogu koosseisu volituste lõpuni. Sel juhul tekib küsimus, miks volitusi ennetähtaegselt ei lõpetatud ja kas volitused peatanud volikogu liikmele on ikkagi selgitatud, et sellist volituste peatamise avaldust enam tagasi võtta ega muuta ei saa.

2.2. Volikogu liige on puudunud kolme järjestikuse kuu jooksul toimunud volikogu istungitelt

Riigikohus on leidnud, et volikogu liikme volitused peatuvad, kui ta on volikogu istungitelt puudunud kolmel järjestikusel kalendrikuul, mil toimuvad volikogu istungid. Järjestikuste kalendrikuude all peetakse selles sättes silmas järjestikuseid istungikuid. Volituste peatamisel ei saa arvesse võtta kuid, mil volikogu istungeid ei toimunud. Viimatinimetatud kuude ajaks kolmekuulise tähtaja kulgemine peatub. Teistsugune tõlgendus võib olukorras, kus volikogu istungeid igal kuul ei toimu, kaasa tuua volikogu liikme volituste peatumise ja asendusliikme määramise isegi ühelt istungilt puudumise tõttu. See ei tagaks kohaliku omavalitsuse stabiilset ja efektiivset toimimist. Vt <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-8-04> p 10.

Näide: volikogu istungid toimusid jaanuaris, veebruaris ja aprillis. Volikogu liige volikogu istungitelt sel aastal käinud ei ole. Kuna märtsis aga istungit ei toimunud, seda kuud ei arvestata ja tema volitused peatuvad alates maist.

Tuleb märkida, et volikogu liige võib kohe pärast volituste peatamist esitada avalduse volituste taastamiseks. Sel juhul tema volitused taastatakse ning kolmekuuline tähtaeg hakkab uuesti kulgema.

NB: Kui isik esitab enne volikogu liikme volituste peatamist volituste taastamise avalduse, ei tähenda see, et volitusi ei tuleks kõigepealt peatada. Kui isik ka järgmisel volikogu istungil ei osale, on valla või

linna valimiskomisjon seatud fakti ette, et komisjon ei ole KOKS § 19 lg 2 p 4 sätestatud nõuet järginud ja nõutavat otsust volituste peatamise ja asendusliikme määramise kohta teinud.

Seega peab igal juhul ka volituste taastamise avalduse saamisel kõigepealt peatama volikogu liikme volitused ja alles seejärel saab volitused taastada.

Tuleb silmas pidada, et volituste peatamine võib tuua kaasa ka muid õiguslikke tagajärgi, nii et tegemist ei ole alati puhtalt formaalsusega. Nt KOKS § 42 lõike 2 kohaselt lõpevad volikogu esimehe ja aseesimehe ning komisjoni esimehe ja aseesimehe volitused samaaegselt tema volikogu liikme volituste peatumisega.

Volikogu ei saa teha ettepanekut volikogu töös mitteosaleva volikogu liikme asendamise, volituste lõpetamise, peatamise vms kohta. Valimiskomisjon peab kõigi volikogu liikme volitusi puudutavate otsuste tegemisel juhinduma ainult KOKS-ist.

Tähele tuleb panna, et KOKS ei erista „korralisi“ ja „erakorralisi“ istungeid, s.t kui istung ei toimu tavapärasel ajal, tuleb ka sellelt puudumist arvestada.

2.3. Volikogu liikme volituste peatamise või taastamise kohta tuleb vastu võtta otsus ja seda põhistada

Kui volikogu liikme volitused peatatakse või taastatakse, tuleb selle vastu võtta otsus. Otsuses peab sisalduma kaks otsustust. Peatamise korral volikogu liikme volitused peatatakse ja asendusliikmele antakse volikogu liikme volitused. Taastamise korral volikogu liikme volitused taastatakse ja asendusliikme volitused lõpetatakse.

Seda ka juhul kui volitused on peatatud isikliku avalduse alusel ning volikogu liikme volituste taastamiseks avaldust esitama ei pea (vt KOKS § 20¹ lg 1).

Seevastu volituste ennetähtaegse lõppemise kohta valimiskomisjon otsustust ei tee, kuna tegemist on juriidilise faktiga. Valimiskomisjon teeb otsustuse asendusliikme määramise kohta, kuid otsuse sissejuhatavas osas tuleb volituste ennetähtaegse lõppemise fakt ära tuua. Selle kohta vt <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-17-10>

„Valimiskomisjoni [...] otsuses ei ole võimalik mööda minna volikogu liikme volituste ennetähtaegsest lõppemisest, sest asendusliikme määramist tuleb valimiskomisjoni otsuses motiveerida. Õiguslikult korrektne oleks valimiskomisjoni otsuse põhjendavas osas konstateerida, et volikogu liikme volitused on ennetähtaegselt lõppenud näiteks KOKS § 18 lg 1 p-s 6 sätestatud alusel ja seetõttu määratakse tema asemele asendusliige. Ka juhul, kui valimiskomisjon on otsuse resolutsioonis võtnud vastu otsustuse, et volikogu liikme volitused on lõppenud ennetähtaegselt, ei oma selline otsustus volikogu liikme volitusi lõpetava juriidilise fakti tähendust.“

2.4. Vallavanema (või linnapea) volikogu liikme volitused peatuvad vallavanemaks (või linnapeaks) valimisega

KOKS § 19 lõike 2 punkt 1 kohaselt peatuvad volikogu liikme volitused vallavanemaks või linnapeaks valimisega, mitte valla- või linnavalitsuse ametisse kinnitamisest. Seda kinnitab ka KOKS § 19 lg 4, mille kohaselt valla valimiskomisjonile tuleb saata § 19 lg 2 p 1 sätestatud juhul volikogu vastav õigusakt kolme tööpäeva jooksul pärast selle vastuvõtmist. Seega peab valla valimiskomisjon asendusliikme määramisel aluseks võtma volikogu otsuse vallavanema valimise kohta, mitte ootama valitsuse ametisse kinnitamist.

2.5. Asendusliikme volitusi ei saa peatada

KOKS ei näe ette asendusliikmete nimekirjas oleva asendusliikme volituste peatamise võimalust, peatada saab ainult volikogu liikme volitusi.

Kui asendusliikmel tekib õigus saada volikogu liikmeks ja ta seda ei soovi, kaotab ta koha asendusliikmete nimekirjas (v.a juhul kui ta ei saa volikogu töös osaleda KOKS § 19 lg 2 sätestatud juhtudel).

2.6.. Riigikogu liige võib olla volikogu liige

Vastavalt KOKS § 72³ (jõust. 16.10.2017) võib Riigikogu liige täita valla- või linnavolikogu liikme ülesandeid alates 2017. aasta kohaliku omavalitsuse volikogu korraliste valimiste valimistulemuste väljakuulutamise päevast.

Riigikogu liige võib volikogu liikme volitused peatada või ennetähtaegselt lõpetada üldistel alustel.

3. ASENDUSLIIKME MÄÄRAMINE

3.1. Asendusliikmete vastavust KOKS § 18 lg 1 nõuetele ei pea jooksvalt jälgima

KOKS § 20 lg-st 6 tulenevalt kontrollitakse asendusliikme vastavust sama seaduse § 18 lg-le 1 siis, kui otsustatakse selle üle, kes asendusliikmetest asub täitma volikogu liikme ülesandeid. Nt kui asendusliige on valla- või linnaametnik (KOKS § 18 lg 1 p 6), ei tule teda seetõttu asendusliikmete nimekirjast kustutada. Alles siis kui asendusliikmel tekib õigus saada volikogu liikme volitused, peab ta otsustama, kas ta soovib saada volikogu liikmeks või jätkata ametnikuna. Vt <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-18-04> p 12

Küll aga on Riigikohus leidnud, et kui asendusliige ei vasta KOVVS §-st 5 tulenevatele ((s.t kandideerimisõiguslikkuse) nõuetele, on valimisliidul/erakonnal õigus taotlelda asendusliikmete nimekirja kantud isiku staatuse lõpetamist vt <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-18-04> p 10

3.2. Asendusliikme käest tuleb küsida nõusolekut

Valla või linna valimiskomisjon teavitab viivitamata asendusliiget õigusest saada volikogu liikme volitused. Asendusliige peab kolme tööpäeva jooksul teatise saamisest arvates teavitama kirjalikult valimiskomisjoni, kas ta soovib volikogu töös osaleda (KOKS § 20 lg 5²).

Asendusliikmel on pärast seda kolm võimalust:

- 1) ta annab nõusoleku ja määratakse volikogu liikmeks;
- 2) ta esitab loobumisavalduse või ei saa volikogu töös osaleda KOKS § 18 lg 1 märgitud põhjustel. Sel juhul kaotab asendusliige oma koha asendusliikmete nimekirjas (KOKS § 20 lg 6). Sel juhul saab volikogu liikmeks nimekirjas järgmine asendusliige;
- 3) KOKS § 20 lg 5 kohaselt tuleb juhul kui isik ei saa volikogu töös osaleda KOKS § 19 lõikes 2 märgitud põhjusel (s.t tema volitused volikogu liikmena tuleks peatada), tema vahele jätta ning volikogu liikmeks saab nimekirjas järgmine asendusliige. Sel juhul ta säilitab oma koha asendusliikmete nimekirjas (volituste taastamise kohta vt p 4.1).

Juhul kui asendusliikme volikogu liikme volitused tuleb peatada KOKS § 19 lg 2 märgitud põhjusel, on alternatiivselt võimalik ka variant, et isik nimetatakse volikogu liikmeks KOKS § 20 sätestatud korras ja seejärel volitused koheselt peatatakse ning talle määratakse asendusliige.

3.3. Asendusliikme määramine lisamandaatide alusel

Juhul kui asendusliikme määramisel volikogu liikmeks selgub, et nimekirjal rohkem asendusliikmeid ei ole või tegemist oli üksikkandidaadiga, määratakse asendusliige erakondade ja valimisliitude vahel jaotatud lisamandaadi alusel (KOKS § 20 lg 8 ja 8¹).

Lisamandaadi saab erakond või valimisliit, kes valimistulemuste kindlakstegemisel esimesena võrdlusarvude alusel mandaadist ilma jäi. Nt kui valimisringkonnas jaotati seitse mandaati, siis nimekiri, kes oleks saanud kaheksanda mandaadi, on lisamandaatide järjekorras esimene.

Lisamandaatide jaotamise aluseks on erakondade ja valimisliitude võrdlusarvude tabel, mis kinnitatakse pärast valimisi valimiskomisjoni otsusega. Tabelis on erakondadele ja valimisliitudele arvatud võrdlusarvud suuruse järjekorras alates esimesest võrdlusarvust, mille alusel valimistulemuste kindlakstegemisel mandaati enam ei saanud.

Lisamandaadi alusel volikokku saanud asendusliikme kohta kehtivad samad reeglid kui tavalise asendusliikme kohta. Kui volikogusse naaseb mõni volikogu liige nimekirjast, kellel asendusliikmeid ei olnud, peab lahkuma lisamandaadi alusel volikokku saanud asendusliige.

Näide:

Vallas osalesid valimistel kolm valimisliitu: VL Murakad, VL Oblikad, VL Seened. VL Seened 5% künnist ei ületanud, seetõttu talle asendusliikmeid ega lisamandaate ei registreeritud. Lisaks sai mandaadi üksikkandidaat.

Valimistel sai VL Murakad 4 mandaati ning VL Oblikad 5 mandaati. Valimistulemus oli järgmine (valituks osutunud kandidaadid on allajoonitud):

VL Murakad	Võrdlusarv	VL Oblikad	Võrdlusarv
<u>Kandidaat 1</u>	<i>Isikumandaat</i>	<u>Kandidaat 1</u>	236,000
<u>Kandidaat 2</u>	93,000	<u>Kandidaat 2</u>	118,000
<u>Kandidaat 3</u>	62,000	<u>Kandidaat 3</u>	78,667
<u>Kandidaat 4</u>	46,500	<u>Kandidaat 4</u>	59,000
Kandidaat 5	37,200	<u>Kandidaat 5</u>	47,200
Kandidaat 6	31,000	Kandidaat 6	39,333
Kandidaat 7	26,571	Kandidaat 7	29,500

Tulemustest kujuneb järgmine võrdlusarvude tabel, mille alusel jaotatakse lisamandaadid. Tabel moodustub jagamata jäänud mandaatide võrdlusarvudest võrdlusarvude suuruse järjekorras. Tabel sisaldub lisamandaatide jaotamise otsuses, mille valimiskomisjon koostab valimistulemuste kindlakstegemisel VIS-i abil.

Võrdlusarvude tabel

1. VL Oblikad 39,333
2. VL Murakad 37,200
3. VL Murakad 31,000
4. VL Oblikad 29,500
5. VL Murakad 26,571

Kui üksikkandidaadi volitused volikogus peatuvad, saab võrdlusarvude tabeli alusel lisamandaadi seega VL Oblikad (VA 39,333). Volikogu liikme volitused saab esimene VL Oblikate kandidaat, kes ei ole veel volitusi saanud. Valimiste järgselt on VL Oblikate nimekirjas kaks asendusliiget (Kandidaat 6 ja Kandidaat 7).

Kui aga VL Oblikad kõik asendusliikmed on juba volitused saanud, loobuvad mandaadist või ei saa volikogu töös osaleda, saab lisamandaadi võrdlusarvude tabeli alusel järgmine nimekiri, st VL Murakad (VA 37,2000).

Kui üksikkandidaadi volitused taastuvad, peab volikogust lahkuma lisamandaadi alusel määratud asendusliige. Samuti, kui volikogusse naaseb volikogu liige nimekirjast, kelle asendusliige on volikokku saanud lisamandaadi alusel, peab lahkuma lisamandaadi alusel volikokku saanud liige ning nimekiri saab oma mandaadi tagasi.

3.4. Tähtajad asendusliikme määramisel

KOKS § 20 lg 5 kohaselt peab valimiskomisjon otsuse asendusliikme määramise kohta tegema viie tööpäeva jooksul pärast vastava otsuse aluseks oleva dokumendi kättesaamist. KOKS § 18 lg 3 sätestab veel täiendavalt kolm tööpäeva andmevahetuseks vallasekretäri ning valimiskomisjoni vahel. Tähtaja möödumine ei vabasta valimiskomisjoni otsuse tegemise kohustusest ning ei too kaasa hilinenult tehtud otsuse ebaseaduslikkust.

KOKS näeb ette volikogu liikme volituste ennetähtaegse lõppemise alustena ka aluseid, millest valla- või linnasekretär ei pruugi õigeaegselt teada saada ja/või millest teda ei teavitata, nt süüdimõistva kohtuotsuse jõustumine (KOKS § 18 lg 1 p 8). KOKS § 18 lg 2 näeb küll ette, et § 18 lg 1 p 3-8 sätestatud juhul peab volikogu liige ise vastava informatsiooni valla- või linnasekretärile esitama, kuid praktikas ei ole volikogu liikmel tihti huvi seda teha. Sellisel juhul tuleb otsus teha lähtuvalt lõpetamist tingivast asjaolust teadasaamisest ning mitte jääda ootama vastavat volikogu liikme avaldust. Nt kohtuotsustest saavad valla- või linnasekretärid sageli teada ajakirjanduse kaudu.

Kui asendusliikme määramise aluseks on esitatud tagasiastumis- või loobumisavaldus, on avalduse esitajal võimalik see tagasi võtta enne seda kui valimiskomisjon on asendusliikme määramise otsuse teinud.

3.5. Volikogu liikmeks võib saada ka null häält saanud asendusliige

Praegu ei välista valimisseadused, sh Riigikogu valimise seadus, null häält saanud kandidaadi valituks osutumist. Kehtivas kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduses puuduvad igasugused nõuded selle kohta, milline on vähim häälte arv, millega kandidaat võib valituks osutada.

Arvestada tuleb, et volikogu valimistel ei hääleta valija ainult kandidaadi poolt, vaid ka vastava erakonna või valimisliidu kandidaatide nimekirja poolt. Nimekirjamandaadid (KOVVS § 56 lg 5) jaotatakse just nimelt erakondade ja/või valimisliitude vahel. Kui mitte võimaldada nimekirjale mandaati põhjendusel, et kandidaat sai null häält, ei saa nimekiri mandaate, milleks tal valimistulemuse kohaselt õigus on. Valijatel on vabadus valida ning praktikas tähendab see tihti seda, et nimekirja poolt hääletades antakse hääl nimekirja esinumbrile. Volikogu valimistel, kus valijate ning kandidaatide arv võib olla väike, on täiesti võimalik, et mõni kandidaat ei saagi ühtegi häält.

17. novembril 1999. a on VVK leidnud kaebuse läbivaatamisel, et

"Kohaliku omavalitsuse volikogu valimistulemuse selgitamise kord ei rajane ainult isikuvalimise põhimõttele, vaid hääletades kandidaadi poolt, hääletab valija samas ka vastava kandidaatide

nimekirja poolt. Juhul kui nimekirja mitte ühtegi häält saanud kandidaati ei registreeritaks volikogu liikmeks või asendusliikmeks, tekiks olukord, et nimekiri ei saa valimistel võrdlusarvude alusel võidetud mandaate kätte."

4. VOLIKOGU LIIKME VOLITUSTE TAASTUMINE

4.1. Volikogu liikme volituste taastamine tuleb vormistada valla või linna valimiskomisjoni otsusena

Ka juhul kui volitused on peatatud isikliku avalduse alusel tähtajaliselt, st KOKS § 20¹ lõike 1 järgi ei ole vaja avaldust taastamiseks esitada, ei taastu volitused automaatselt, vaid valla või linna valimiskomisjon peab vastu võtma selle kohta otsuse (vt KOVVS § 20¹ lg 4).

4.2. Volikogu liikme volituste taastumine eeldab volituste olemasolu

Isik, kes on KOKS § 20 lg 5 alusel asendusliikmete nimekirjas vahele jäetud ning kes volikogu liikme volitusi ei ole saanud (nt oli valla- või linnavalitsuse liige ning ei ole olnud volikogu liige), ei saa automaatselt volikogu liikmeks pärast volikogu liikmeks saamist takistavate asjaolude (vt KOKS § 19 lg 2) äralangemist.

Sel juhul jääb ta asendusliikmete nimekirjas esimesele kohale ning saab volikokku alles siis kui mõni tema erakonna/valimisliidu volikogu liikmetest volitused peatab või lõpetab. Vt <http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-11-08> p 12-14

Näide: Asendusliikmete nimekirjas esikohal olnud kandidaat kinnitati vallavalitsuse liikmeks. Kui tekkis vajadus määrata asendusliige, jäi ta asendusliikmete nimekirjas vahele, kuid säilitas oma positsiooni nimekirjas. Kaks aastat hiljem esitas ta vallavalitsuse liikme kohalt tagasiastumisavalduse. Hoolimata sellest, et temast asendusliikmete nimekirjas tagapool olnud kandidaat on saanud volikogu liikmeks, ei teki tal õigust selle kandidaadi asemel volikogu liikme volitusi saada.

Ta jääb asendusliikmete nimekirjas esikohale ning kui toimub järgmine asendus, saab ta volikogu liikmeks.

4.3 Tagasi astunud linnapea, vallavanema või valla- või linnavalitsuse liikme volikogu liikme volitused saab taastada koheselt

Linnapea või vallavanem, kelle volikogu liikme volitused olid peatunud KOKS § 19 lg 2 p 1 alusel, loetakse tagasi astunuks tagasiastumisavalduses märgitud kuupäevast, mis ei või olla varem kui järgmine tööpäev avalduse esitamist (KOKS § 46¹). Mingit täiendavat protseduuri KOKS ette ei näe (s.t volikogu ei vabasta linnapead või vallavanemat ametist, samuti ei tule oodata uue linnapea või vallavanema valimist vms).

Alates avalduses märgitud kuupäevast võib valimiskomisjon otsusega tema volikogu liikme volitused seega taastada, kuid KOKS § 20¹ lõike 1 kohaselt peab endine linnapea või vallavanem kõigepealt esitama volituste taastamiseks avalduse.

Sama kehtib ka valla- või linnavalitsuse liikme kohta.

4.4. Volikogu liikme volituste taastumisel lahkub viimasena volikogu liikme volitused saanud asendusliige sama erakonna/valimisliidu nimekirjast

Volikogu liikme asendusliige ei ole personaalne, ta ei asenda seda liiget, kelle asemel ta volikokku tuli.

Näide: Volikogu liikme A volitused peatusid ning volikogu liikmeks sai sama erakonna nimekirjast asendusliige B. Seejärel peatas volitused sama erakonna nimekirjast volikogu liige C, misjärel volikogu liikmeks sai sama erakonna asendusliige D. Kui volikogu liige A naaseb volikokku, lõpevad asendusliikme D volitused.

4.5. Isikliku avalduse alusel peatatud volikogu liikme volitusi ei saa taastada ennetähtaegselt

Kui volikogu liige on avalduses peatanud volitused mingiks tähtajaks, ei saa ta hiljem esitada avaldust selle tähtaja lühendamiseks. Sellest tulenevalt ei saa volitusi taastada enne kolme kuu möödumist.

Ka Riigikohus on leidnud, et pärast volikogu liikme volituste peatamist ei saa tema avalduse alusel volitusi volikogus taastada enne, kui on möödunud volituste peatamise avalduses märgitud tähtaeg (<http://www.nc.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-8-03> p 18).

Kui isik aga soovib volitusi täiendavalt pikendada, on tal võimalik esitada täiendav avaldus, kuid ka uus avaldus peab vastama KOKS § 19 lg 2 p 1 nõuetele, s.t volitusi saab peatada täiendavalt uuesti kolmeks kuuks, mitte pikendada peatumist nädala-kahe kaupa.

Näide: Volikogu liige peatas oma volitused kuueks kuuks. Pärast nelja kuu möödumist esitas ta avalduse oma volikogu liikme volituste taastamiseks. Seda avaldust valimiskomisjon rahuldada ei saa.

5. VALLA JA LINNA VALIMISKOMISJONI TÖÖKORD

5.1. Valla ja linna valimiskomisjoni otsustusvõimelisus

Valimiskomisjon on otsustusvõimeline, kui selle tööst võtab osa vähemalt pool komisjoni koosseisust, sealhulgas esimees või aseesimees (KOVVS § 16 lg 2).

Koosoleku kutsub kokku, esimees või aseesimees, nende mõlema äraolekul valimiskomisjoni noorim liige. Esimehe ja aseesimehe äraolekul on õigus koosolekut juhatada komisjoni noorimal liikmel kuni uue aseesimehe valimiseni

Kui valimiskomisjonil puudub nii esimees kui aseesimees, tuleb komisjonil pärast kokkukutsumist kõigepealt valida aseesimees.

Kui valimiskomisjoni liige ei saa komisjoni koosolekust osa võtta, asendab teda asendusliige, kellel on kõik komisjoniliikme õigused ja kohustused, v.a esimehe või aseesimehe õigused ja kohustused.

Kui aga kvoorumit ei ole enam võimalik saavutada ning ka asendusliikmed on otsa lõppenud, on valimiskomisjon otsustusvõimetu. Sel juhul peab volikogu nimetama uued valimiskomisjoni liikmed ja asendusliikmed.

5.2. Valla- või linnasekretäri asendaja täidab ka valla või linna valimiskomisjoni esimehe ülesandeid

KOVVS § 14 lg 4 sätestab, et kui valla- või linnasekretäri äraoleku ajaks on kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 55 lõike 5 alusel määratud asendaja, täidab valla või linna valimiskomisjoni esimehe ülesandeid valla- või linnasekretäri asendaja.

5.3. Valla ja linna valimiskomisjoni liikme volituste lõppemine, tagasiastumine ja/või asendamine

Valla ja linna valimiskomisjoni liikme volituste ennetähtaegne lõppemise alused on sätestatud KOVVS § 15 lõikes 2.

Kui valimiskomisjoni liige astub tagasi (KOVVS § 15 lg 2 p 1), peab ta selleks esitama valimiskomisjonile avalduse. Seejärel teatab valimiskomisjoni esimees sellest asendusliikmele, kes asub täitma valimiskomisjoni liikme kohustusi. Eraldi valimiskomisjoni otsust tagasiastumise või asendamise kohta vastu ei võeta.

Kui valla ja linna valimiskomisjoni liige ei saa koosolekust osa võtta, asendab teda asendusliige, kellel on kõik komisjoniliikme õigused ja kohustused, v.a esimehe või aseesimehe õigused ja kohustused (KOVVS § 16 lg 6).

Volikogu võtab vastu otsuse ainult valimiskomisjoni liikme vabastamise kohta omal algatusel või valimiskomisjoni ettepanekul (KOVVS § 15 lg 3). Valimiskomisjoni liikme tagasiastumise kohta volikogu otsust ei tee, samuti ei ole volikogul kohustust määrata uut asendusliiget (-liikmeid), kui selleks otsene vajadus puudub (s.t valimiskomisjonil on piisavalt tegevliikmeid).

5.4. Valla ja linna valimiskomisjoni otsuse jõustumine ja vormistamine

KOVVS kohaselt jõustub valimiskomisjoni otsus allakirjutamisest (KOVVS § 13 lg 2) ja volikogu liikme volitused peatuvad ja asendusliikme volitused algavad valla või linna valimiskomisjoni otsuse jõustumise hetkest (KOKS § 20 lg 2-3). Palume otsused avalikustada ka Internetis, valla või linna dokumendiregistris. Kuna valimiskomisjoni koosolekud on avalikud, on korrektne avalikustada eelnevalt ka koosoleku toimumise aeg.

Volikogu liikme volitusi ei saa peatada takkajärgi, ega asendusliiget nimetada volikogu liikmeks tagasiulatuvalt. Kui nõutav valimiskomisjoni otsus jäi tähtaegselt tegemata, tuleb see teha esimesel võimalusel, kuid ikkagi arvestada KOKS § 20 lg 3 sätestatud. Samuti ei tuleks volikogu liikme volitusi peatada ja/või asendusliiget määrata etteulatuvalt, kuna vahepeal võib volikogu koosseisus veelgi muudatusi olla.

Siinkohal tuleb möönda, et kui valimiskomisjonil on keeruline koguneda ja otsustusvõimelisust saavutada (nt riigipühade ajal), kuid on vajadus teha volikogus asendus enne järgmist volikogu istungit, on praktikas otsuseid vormistatud ka selliselt, et volitused peatatakse/lõpetatakse tulevikus. Tegemist on aga erandliku olukorraga.

Valla või linna valimiskomisjon teavitab viivitamata asendusliiget õigusest saada volikogu liikme volitused. Asendusliige peab kolme tööpäeva jooksul teatise saamisest arvates teavitama kirjalikult valimiskomisjoni, kas ta soovib volikogu töös osaleda (KOKS § 20 lg 5²).

Kui otsus puudutab mõne volikogu liikme õigusi (volituste peatamine, asendusliikme määramine), tuleb valimiskomisjoni koosolekust neid teavitada, samuti edastada neile otsus. Huvitatud isikuks tuleb lugeda vaid isikut, kelle õigusi tehtav otsus otseselt puudutab. Näiteks ühe volikogu liikme volituste peatamine, lõpetamine või taastamine ei puuduta nende volikogu liikmete huve, kelle volitusi tehtav otsus ei mõjuta, küll aga puudutab volituste taastamine asendusliiget, kelle volikogu liikme volitused selle tulemusena lõpevad.

Otsuses tuleks kajastada kõik asjaolud, sh ka asendusliikme määramise (arutus)käik – kui asendusliikmeid loobub või nad jäetakse vahele vastavalt KOKS § 20 lõigetele 4-5, tuleks ka see ära märkida. Vastasel korral ei ole valimiskomisjoni otsustest arusaadav asendamise järjekord. See aitab ära hoida ka seda, et mõni asendusliige kogemata vahele jäetakse.

Otsuse edastamine on vajalik ka seetõttu, et kuigi KOVVS § 66 lõike 1 kohaselt tuleb kaebus valla või linna valimiskomisjoni otsuse peale esitada Vabariigi Valimiskomisjonile kolme päeva jooksul pärast otsuse tegemist, arvutatakse tegelikkuses tähtaega otsuse kättesaamisest.

Lisaks peab valla või linna valimiskomisjoni otsuses sisalduma ka vaidlustamisviide, ehk otsuses tuleb ära tuua KOVVS § 66 lõike 1 punktides 1-2 sätestatud otsuse vaidlustamise kord.

5.5. Valimiskomisjonile esitatud avaldused peavad olema arusaadavad ning need tuleb registreerida

Valimiskomisjonile esitatud avaldusest peab selguma avaldaja tahe. Vajadusel tuleb avaldajalt küsida selgitust. Näiteks võib tuua Riigikohtu lahendi <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-4-1-29-15>, milles vaidlus keskendus sellele, mida täpselt avaldaja ikkagi taotles. Selliseid tingimuslikke avaldusi tuleks lasta avaldajal täpsustada.

Nagu ülalpool märgitud, tuleb volituste peatamise avalduses kindlasti kuupäevaliselt ära märkida volituste peatamise tähtaeg.

Avaldust tuleb täpsustada ka juhul kui avaldus on KOKS-i järgi lubatav, kuid tundub, et avaldaja ei ole õiguslikke asjaolusid õigesti hinnanud.

Nt ei ole vajadust esitada avaldus volikogu liikme volituste peatamiseks juhul kui isik nimetati valla- või linnavalitsuse liikmeks, sest vastavalt KOKS § 19 lõike 2 punktile 1 tuleb tema volitused niikuinii peatada. Või nt esitatakse avaldus volikogu liikme volituste peatamiseks volikogu koosseisu volituste lõpuni – sel juhul tuleks esitada pigem tagasiastumisavaldus vastavalt KOKS § 18 lg 1 punktile 2.

Valimiskomisjonile esitatud avaldused tuleb registreerida. Eriti oluline on see volikogu liikme volituste peatamise ja taastamise avalduste puhul, kuna nendest tulenevaid valimiskomisjoni otsuseid võidakse vaidlustada.

5.6. Valimiskomisjon korraldab valimisi ainult seaduses sätestatud juhtudel

KOKS § 44 lõike 3 kohaselt korraldab valimiskomisjon volikogu esimehe valimise vaid volikogu esimesel istungil. Pärast esimehe valimist ei ole järgnevate esimeeste (aga ka aseesimeeste) valimine enam valimiskomisjoni pädevuses.

Isikud, kes on valimiskomisjoni liikmed, võivad pärast seda küll esimehe ja aseesimehe valimise korraldamisel selleks moodustatud komisjoni koosseisus osaleda, kuid nad ei osale selles valla või linna valimiskomisjoni liikmena. Samuti ei korralda valimiskomisjon linnapea või vallavanema valimist, arvamusküsitlusi jne. Ka valla või linna põhimäärusega ei saa valimiskomisjonile anda ülesandeid, mida KOVVS ega KOKS ette ei näe.

Hääletamistulemuste kohta koostab valimiskomisjon protokollid ning võtab seejärel vastu otsuse volikogu esimehe valimise tulemuste kohta. Esimesel istungil ei kinnita volikogu hääletamisega valimiskomisjoni otsust (või valimistulemusi), sest valimiskomisjoni otsus kehtib volikogu tegevusest sõltumatult.

5.7. Volikogu esimese istungi päevakord on ammendavalt piiritletud

KOVVS § 68 lõike 5 kohaselt kutsub valla või linna valimiskomisjon valitud volikogu kokku hiljemalt seitsmendal päeval pärast valimistulemuste väljakuulutamise päeva. Istungi kokkukutsumisel ei pea järgima KOKS § 43 lõikes 3 sätestatud istungi kutse saatmise nõudeid.

Volikogu esimese istungi päevakord on määratletud KOKS § 44 lõikes 3: „Esimese istungi päevakorras on volikogu esimehe ja aseesimehe või aseesimeeste valimine ning valitsuse lahkumispalve ärakuulamine.“

Seega muid küsimusi (k.a vallavanema või linnapea valimine) esimese istungi päevakorda panna ei saa.

6. VALLA JA LINNA VALIMISKOMISJONI STAATUS HALDUSTERRITORIAALSE KORRALDUSE MUUTMISE KÄIGUS TOIMUVATEL VALIMISTEL

6.1. Ühinemisvalimistel valib valla või linna valimiskomisjon ise esimehe

KOVVS § 17 lg 2 sätestab, et ühinemisvalimistel valib komisjon valla ja linna valimiskomisjoni esimehe oma liikmete seast. Esimees ei pea olema ühinevate valdade/linnade linna- või vallasekretäride seast, nagu ei ole ka kohustuslik, et ühinevate valdade/linnade linna ja vallasekretärid peavad olema valimiskomisjoni liikmed.

Sama sätte kohaselt kestavad komisjoni esimehe volitused ainult kuni uue kohaliku omavalitsuse üksuse valla- või linnasekretäri ametissenimetamiseni. Pärast seda taastub tavapärane olukord, s.t valla- või linnasekretär on ametikohajärgselt valla või linna valimiskomisjoni esimees.

6.2. Enne ühinemisvalimisi moodustatud valla või linna valimiskomisjoni staatus

Ühinevates KOV üksustes jätkavad 2013. a valimisteks moodustatud valla ja linna valimiskomisjonid tööd kuni volikogu koosseisu volituste lõppemiseni pärast valimispäeva. Nende komisjonide pädevus piirduv volikogu liikme volituste peatamisega ja asendusliikmete määramisega volituste peatumise või lõppemise korral. 2017. a valimiste ettevalmistavaid toiminguid need komisjonid ei tee ja neil puudub selleks pädevus.

Kui ühinevas KOV üksuses on 2017. a valimisteks juba moodustatud valla või linna valimiskomisjon ja ühinemine otsustati alles pärast seda (st moodustati ühinemisvalimisteks uus komisjon), teeb volikogu liikmete volitustega seotud otsused ühinevas vallas 2017. a moodustatud valimiskomisjon, kuid teisi valimistoiminguid ei tee.

Üks isik võib olla ka mõlema, st nii enne ühinemist kui ühinemiseks moodustatud valla või linna valimiskomisjoni liige.

6.3. Valimiste korraldamisel tuleb lähtuda kehtivatest õigusaktidest

Mitmed ühendatavad vallad ja linnad on vaidlustanud Vabariigi Valitsuse määrused valdade liitmise kohta Riigikohtus. Vaidlustamise fakt ise aga ei muutnud Vabariigi Valitsuse määrusi kehtetuks ja valimiste korraldamisel tuleb neist lähtuda. Valimisseadus ega põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seadus ei näe ette võimalust jätta õigusakte vaidlustaja enda initsiatiivil kohaldamata. Seni kuni Riigikohtu lahenditest ei tulene vastupidist, tuleb valimised korraldada valimisseaduse ja teiste kehtivate õigusaktide alusel.

Ühelgi juhul ei saa aktsepteerida seda, et vallas/linnas korraldatakse paralleelselt kahed valimised – ühed vastavalt kehtivatele õigusaktidele ühinemisel moodustuva valla piirides ja teised ühineva valla piirides lähtudes spekulatsioonist, et ehk õiguslik olukord muutub tulevikus. Vabariigi Valimiskomisjonil on õigus järelevalve korras omal algatusel sellisel juhul valimiskomisjoni

ebaseaduslikud toimingud seadusevastaseks tunnistada ja valimiskomisjoni otsused kehtetuks tunnistada.